

Låt oss riva de osynliga murarna !

LEDAREN

Vi befinner oss i en mycket spännande tid. Folken befriar sig från förtryck, murarna faller.

Hur kommer det att påverka vår situation här i Sverige ? Jag tror att vi under 90-talet kommer att se effekterna av den stora historiska förändring som nu äger rum i Central- och Östeuropa. Gårdagens öststater kännetecknades av kommando-styrning med centrala beslut, långa beslutsvägar, tjänstemannavälde, offentliga monopol på varor och tjänster och konsumenter som inte hade något val. Konsumenten omyndigförklarades och passiviserades.

Utan allt för stor överdrift kan man påstå att liknande förhållanden kännetecknar dagens svenska offentliga sektor. Vi får inte välja skola åt våra barn, vi får inte välja sjukhus, vi får inte välja våra läkare m.m. Listan är lång och välkänd.

Under 90-talet kommer även människorna i Sverige att börja fundera över varför vi ska bibehålla kommandoekonomin i den offentliga sektorn när samma kommandoekonomi inte längre duger för människor i Centraleuropa.

Dagens offentliga sektor försvaras med påståendet att vi behöver den för att kunna ta hand om de svaga i samhället. Till de svaga räknas vi som har funktionshinder. Man betraktas alltså automatiskt som svag om man t ex inte kan gå. Detta i ett högteknologiserat samhälle där de flesta tar bilen eller bussen och inte längre behöver gå. Detta oavsett hur stark man är psykiskt eller hur intelligent man är.

Den offentliga sektorn behandlar oss alla lika, den har generella lösningar för våra individuella behov. Dessa schablonlösningar måste vi anpassa oss till. Glömd är den fina socialistiska regeln :

" av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov".

Den allmänna fördomen om att vi är svaga blir lätt en självuppfyllande profetia. Jag påstår att själva utformningen av dagens offentliga sektor har lett till att många av oss idag inte längre känner sig som medborgare utan som socialfall.

Ni tycker att jag överdriver?

Ta riksfärdtjänsten som exempel. Riksfärdtjänsten ska underlätta vårt resande inom landet. Personer som behöver ta med sig en assistent och/eller tunga hjälpmedel ska inte behöva betala för dessa merkostnader. Tanken är bra. Men hur ser det ut i verkligheten? För att boka en flygresor med riksfärdtjänst ska man tio dagar i förväg kontakta Linjeflyg. Inte vilket linjeflygkontor som helst. För dem som bor i Stor-Stockholmsområdet gäller ett telefonnummer, för övriga Sverige ett annat. Jag försökte ringa det ena numret i flera dagar. Det var jämt upptaget. När det inte var upptaget svarade ingen. Skulle andra resenärer godta en sådan behandling? Skulle Jan Carlzon erbjuda sådana tjänster till sina SAS resenärer?

Utformningen av riksfärdtjänsten gör oss maximalt beroende. Att komma på en sådan lösning vittnar antingen om oförstånd eller människoförakt. Ett förnuftigt sätt att ordna den subventionering som riksfärdtjänst innebär är exempelvis att vi gör upp med vilken resebyrå som helst och betalar den del som vi själva ska betala till resebyrån. Resebyrån kräver resten av pengarna från transportrådet.

Ett annat exempel. Den kommunala hemtjänsten kör med husarrestprincipen. Dvs man får assistans enbart när man är hemma. Därför heter det också hemtjänst. Detsamma gäller för "boendeservicen", dvs man är hänvisad till ett antal specialbostäder med dygnet runt assistans i hemmet. Behöver man assistans även utanför lägenheten, då är det illa. Personalen följer ju inte med när man vill utbilda sig, arbeta eller ägna sig åt vanliga fritidsintressen. Då får man ringa ledsagarservicen. 5 gånger i månaden får man då assistans utanför lägenheten. Man måste dock ringa minst 3 arbetsdagar i förväg, under vissa telefontider.

Man måste fråga sig vilken syn de har på oss, de tjänstemän som kommit på den här lösningen. Och man måste också fråga sig, vad det är för personer som sitter i våra handikappföreningar och säljer sina medlemmar till sådana omänskliga lösningar?

Inte att undra på att människor, som är utsatta för sådana system, inte orkar att jämt opponera sig mot dagens övermäktiga offentliga monopol. Till sist ger man upp, ställer inga krav, blir en bra handikappad. En bra handikappad är en svag handikappad, en som inte ställer till med besvär.

Många av oss har blivit så knäckta och hjärntvättade att de nu själva tror att de tillhör de svaga. Dessutom är det ju mycket bekvämare att betraktas som svag och hjälplös, då behöver man ju inte göra något själv.

Dagens offentliga sektor bygger på den föreställning som kom till för ca 50 år sedan om den sociala ingenjörskonsten. Centralt placerade planerare med fullständig kännedom om människornas behov och önskemål skulle förverkliga samhällets och individernas maximala välfärd genom heltäckande lösningar på alla områden.

Idag är det lätt att se att den sociala ingenjörskonsten inte kan fungera. När det gäller individernas vardag är central planering inte enbart ineffektiv och leder till slöseri med resurser, den är odemokratisk, tillvaratar inte människornas resurser. Detaljstyrning uppiifrån omyndigförklarar och passiviserar människorna.

Dagens offentliga sektor är ett resultat av socialdemokratins ambivalens i socialpolitiken som härstammar från 40-talet. Alva Myrdal företrädde då den sk natura-linjen. Dvs socialpolitiken skulle bedrivas med stödåtgärder i form av varor. Barnfamiljer skulle t ex få vettiga barnkläder som staten skulle producera och distribuera till de behövande. Antagligen tyckte Alva Myrdal att föräldrarna inte var kapabla att själv bedöma vad deras barn behövde. Gustav Möller var socialminister på den tiden och han ansåg att det som saknades var pengar. Han hade förtroende för människornas förmåga att själva avgöra vad de behövde. Han ville att man skulle betala ut kontanter till dem som behövde det.

Möller-linjen har vunnit när det gäller socialförsäkringssystemet. Tänk om det vore så att folk fick sina pensioner in natura istället för kontanter? T ex i form av vettiga kläder från kommunen och minst 5-6 skivor bröd varje dag som skulle hämtas på socialförvaltningens kontor.

Däremot har Myrdal-linjen vunnit när det gäller oss. Stödåtgärder för människor med funktionshinder ges främst i form av produkter och tjänster. Vi får t ex rullstolar från hjälpmedelscentralen. Inte vilken hjälpmedelscentral som

helst utan den som vi tillhör, från den personal som vi tillhör. Vilken typ av rullstol det blir har vi inte så mycket att säga till om. Om vi inte kommer överens med hjälpmedelsassistenten, då har vi otur. Det enda som kan hjälpa då är att flytta från distriktet. Möjligheter till överklagande är ytterst begränsade. Vårt rättsskydd är nästan obefintligt.

Hemtjänst är ett annat exempel på natura-linjen. Resultatet har blivit stora kommunala monopol. Det är apparatens behov som bestämmer verksamhetens utformning. Vi brukare måste anpassa våra behov till apparatens behov. STIL är hitills det enda sättet att omvandla natura-linjen på hemtjänstområdet till kontant-linjen. Kommunen ställer medel till förfogande till oss som ordnar vår personliga assistans själva.

Om några år kommer den offentliga sektorn inte att finnas kvar i den form den har idag. Svenska folket kommer att tröttna på myndigheter som betraktar medborgarna som omyndiga skyddslingar. Man kommer att rösta på partier som inte omyndigförklarar sina väljare.

Idag har den offentliga sektorn tre funktioner: som tillsynsmyndighet, finansiär och tjänsteproducent. Som myndighet bedömer den mina behov. Som finansiär betalar den de tjänster som den anser att jag behöver. Som producent utför den dessa tjänster. I fråga om alla tre funktionerna har dagens offentliga sektor en monopolställning. När det gäller t ex den kommunala hemtjänsten så är det socialdistriktet som bedömer våra behov, som anställer och avlönar de hemvårdsbiträden som utför arbete hos oss. Vi kan inte vända oss till ett annat socialdistrikt eller till någon annan myndighet. Innan STIL kom till fick vi dessa tjänster enbart från kommunen.

Är det ändamålsenligt att dessa tre olikartade funktioner ska vara samlade i en hand? Hur känner sig den enskilde inför en sådan maktkoncentration? Vilka möjligheter har monopolet att anpassa sig till mina individuella behov?

Vi kan se en förändring av den offentliga sektorn som risk för försämringar, vi kan också se förändringen som möjlighet till förbättringar. I varje fall måste vi vara med och bestämma utformningen av vårt område inom den framtida offentliga sektorn. Därför är det viktigt att vi startar en debatt om vilka kriterier som ska gälla i utformningen av den framtida offentliga sektorn. Den viktigaste principen måste vara att utformningen av tjänster och åtgärder ska hjälpa den ➔

Officiell in- vigning av STILs nya lokaler den 4 april 1990

**Hedersgäst och invigningstalare
FP:s ordförande Bengt Westerberg**

enskilde att uppnå maximalt handlingsutrymme och ansvar, maximalt antal alternativ och ett maximalt självbestämmande.

För att detta ska kunna åstadkommas föreslår jag följande kriterier:

- inga monopolsituationer i tjänsteproduktionen, varken privata, kommunala eller statliga
- finansieringen så centralt som möjligt - via staten
- beslutsfattandet så de-centraliserat som möjligt - hos den enskilde
- tillsynsmyndigheten får inte vara finansiär eller tjänsteproducent
- finansiär får inte vara tjänsteproducent
- verkligt rättsskydd dvs med rätt att överklaga i vanliga domstolar inte inom samma förvaltning som idag
- anti-diskrimineringslagstiftning som garanterar mot alla hinder som samhället har byggt upp

Hälsningsanförande av Adolf Ratzka

Jag får hälsa Er alla hjärtligt välkomna till STILs öppet hus.

Vi är glada över att så många kunnat komma. Jag vill börja med att presentera STILs medarbetare: Bengt Elmén, vår verksamhetsledare, Terry Skehan och Raili Jaakola, våra sekreterare, Sylve Hansson och Lars-Erik Svensk, våra ekonomiansvariga. Sedan har vi flera STIL-medlemmar som arbetar med olika timarvoderade projekt inom kooperativet: Lilian Persson och Sonia Ek, Carl-Åke Manngård, Simona Petré, Ingela Skyllberg och många fler.

Vi är ett kooperativ som producerar personliga assistans-tjänster, alltså tjänster som kommunerna brukar kalla för hemtjänst, ledsagarservice, boendeservice, kvällspatrull och nattpatrull. Vi har inga patruller, vi kallar våra tjänster för personlig assistans. Dessa tjänster säljer vi till en rad kommuner på entreprenad. Kooperativet består enbart av personer som själva använder personlig assistans.

Som yttersta garant för att den framtida offentliga sektorn ska ge oss förutsättningar för full delaktighet och jämlikhet behöver vi starka intresseorganisationer som ser till att vi är med och styr den här utvecklingen av den offentliga sektorn. Jag talar här inte om de handikapporganisationer som vi har idag.

De flesta är ju egentligen inga handikappolitiska intresseorganisationer utan patientföreningar. Titta bara i HCK:s medlemsförteckning. Den ser ut som ett medicinskt uppslagsverk. Där finns det föreningar för alla åkommor. Det de är intresserade av är forskning och botemedel, inte att förakta, men några samhällsförändrande ambitioner har de knappast. Medlemmarnas genomsnittsålder ökar jämt och i framtiden kommer de förmodligen att dö ut.

Jag talar om behovet av riktiga intresseorganisationer som verkligen är partipolitiskt obundna och som arbetar för att förändra samhället. Organisationer som förmår att hjälpa sina medlemmar att utveckla sig som människor och som medborgare med självaktning. Utan självaktning kommer vi aldrig att få igenom våra krav på ett samhälle för alla.

Adolf *